

Предшколска установа у коју је уписано дете из осетљиве друштвене групе може да утврди потребу за пружањем додатне образовне, здравствене или социјалне подршке детету.

С обзиром на то да су деца из осетљивих друштвених група мање заступљена у предшколском васпитању и образовању, предвиђене су мере којим се подржава њихово веће укључивање, као што су:

- Давање приоритета приликом уписа, на шта имају право: деца жртве насиља у породици; деца из породица које користе неки облик социјалне заштите и деца без родитељског старања; деца самохраних родитеља; деца из социјално нестимулативних средина; деца са сметњама у психофизичком развоју; деца из породица у којој је дете које је тешко оболело или има сметње у психофизичком развоју; деца тешко оболелих родитеља; деца чији су родитељи ратни војни инвалиди или имају статус расељеног или прогнаног лица; деца предложена од стране Центра за социјални рад; деца из средина у којима је услед породичних и других животних околности угрожено здравље, безбедност и развој; деца запослених родитеља и редовних студената; деца која имају статус трећег и сваког наредног детета у породици; деца чија су браћа или сестре уписани у исти вртић.
- Покривање трошкова боравка деце у вртићу: деца без родитељског старања, деца са сметњама у развоју и инвалидитетом, деца на болничком лечењу и деца из домаћинства која примају новчану социјалну помоћ имају право да похађају вртић бесплатно.

Наша концепција предшколског васпитања и образовања подржава препознавање и уважавање различитости, посебности сваког детета, развојних, културних, социјалних и других специфичности деце и њихових породица, као и јаких страна и потенцијала сваког детета, посебно узимајући у обзир потребе и подршку деци са сметњама у развоју и деци из других осетљивих група. Подржава се индивидуализовани приступ сваком детету, са истовременим фокусом на подршци укључивању сваког детета у вршњачку заједницу и заједничке активности све деце. Поред тога, велики значај се придаје сарадњи са родитељима/старатељима, а посебно са родитељима/старатељима детета коме је потребна додатна подршка. Циљ је да се породица оснажи за суочавање са проблемима које доноси живот, да јој се помогне да премости актуелне изазове, како би се обезбедили адекватни услови за развој дететових потенцијала.

Република Србија
Министарство просвете,
науке и технолошког развоја

THE WORLD BANK
IBRD • IDA | WORLD BANK GROUP

unicef

Будите у току са свим активностима и новинама у оквиру пројекта и пратите нас на званичном сајту пројекта: есес.mrn.gov.rs као и на друштвеним мрежама:

ВЕЛИКИ ЉУДИ
ОД МАЛИХ НОГУ

ПРОЈЕКАТ ИНКЛУЗИВНОГ ПРЕДШКОЛСКОГ
ВАСПИТАЊА И ОБРАЗОВАЊА

ПОДРШКА
ОД МАЛИХ НОГУ
МИНИ ВОДИЧ ЗА РОДИТЕЉЕ

Квалитетно
васпитање и
образовање
за све

Значај инклузивног предшколског васпитања и образовања

Образовање је један од најделотворнијих начина да се прекине круг дискриминације и сиромаштва с којим се често суочавају деца из осетљивих група и њихове породице!

Инклузивно образовање обезбеђује да сва деца заједно уче и играју се. У инклузивном окружењу, деца се подстичу да упознају другу децу и њихове потребе и да прихвате различитости, уче да су сва деца део њихове заједнице и на тај начин развијају осећање припадности заједници.

Свако дете је личност са јединственим могућностима и његова знања, вештине и ставови се изграђују у подстицајном окружењу и кроз квалитетне односе са одраслима и вршњацима. Предшколске установе и школе које укључују сву децу, развијају окружење у којем одрасли уче једни од других, као и од деце и посебно подстичу вршњачку подршку.

Укључивање деце из осетљивих група у програме предшколског васпитања и образовања има непроцењив значај за даљи живот!

На предшколском узрасту стварају се основе за даље успешно образовање, рад и учешће у друштву.

Како родитељи деце из осетљивих група могу да остваре своја права?

Законом је прописано да детету коме је услед социјалне ускраћености, сметњи у развоју, инвалидитета и других разлога потребна додатна подршка у васпитању и образовању, предшколска установа обезбеђује отклањање физичких и комуникацијских препрека, односно врши прилагођавање.

Подстицајно родитељство

Да би деца остварила своје пуне потенцијале за раст, развој и учење, важно је да родитељи/старатељи створе подстицајну везу са њима, да деца обезбеде квалитетну исхрану, да их заштите од болести водећи рачуна о њиховој хигијени, да стварају ситуације у којима ће дете имати прилике да учи од најранијег узраста, расте и развија се у безбедној стимулативној средини.

Родитељи/старатељи имају незамењиву улогу у развоју детета

Складни породични односи доприносе развоју детета више него физички и материјални услови породице

Деца која расту у породици у којој се осећа родитељска топлина и подршка, чији родитељи/старатељи одговарају на дечје потребе, охрабрена су да самостално истражују и закључују, постижу боље резултате у школи, успостављају квалитетније односе са вршњацима и другим одраслима. Зато је важно да свако дете има топлу, блиску и сталну везу са оба родитеља или старатеља који поступају адекватно, везу у којој се гради поверење и чине дете срећним. Дете упознаје свет око себе, учи и развија се кроз односе који му пружају љубав, негу, подршку и сигурност. Језички богата и садржајна нега којом се узвраћа на потребе детета, јача његов здрав развој у прве три године живота.

У првих 6 година живота развој детета обликују поступци родитеља/старатеља и свакодневне активности и ситуације

Све што дете види, додирне, окуси, помирише или чује у првим годинама утиче на развој осећања и способности учења. Рана негативна искуства доказано имају значајне последице на развој мозга, а тиме и по физички и психички развој детета. Главни заштитни фактор за дете је један топао, сигуран и подстицајан однос пун љубави, уважавања и пажње са одраслом особом која му је блиска. Ако је дете често изложено стресним ситуацијама, уз истовремено одсуство утехе од стране родитеља, или ако је понашање родитеља извор стреса за дете, онда такав стрес постаје штетан са могућим последицама. Родитељске вештине, као и вештине да се успешно носе са стресом, добра су основа за подршку дечјем развоју.

Дете најбоље учи кроз игру, када само истражује у безбедном окружењу и уз подршку одраслог

Родитељ треба да користи сваку прилику да подржи и охрабри дете да самостално истражује, открива и учи

Основне активности детета од првог дана су игра, комуникација и интеракција са окружењем. Игра утиче да се дете осећа вољено, срећно и сигурно у себе. Игра је једна од најважнијих активности родитеља и деце. Играјући се са дететом родитељ даје прилику детету да истражује, да савладава проблеме, да развија машту. Игра има суштински значај за развој, јер кроз игру дете најбоље прихвата подстицаје и подршку окружења, најлакше учи и осваја различите вештине и знања. Кроз игру деца откривају ко су, како свет функционише и где је њихово место у њему.

Од најранијег узраста важно је да одрасли у игри и интеракцијама прати и подржава иницијативе детета и својим реакцијама и новим подстицајима доприноси да се игра даље развија. На овај начин деца уче да су њихове иницијативе примећене и да је родитељима стало да их разумеју, а подршка и охрабривање су награда за интересовање и радозналост. За игру нису потребни посебни услови и време, она може да буде саставни део ваших заједничких свакодневних активности -

купања, припреме хране, сређивања куће, шетње у парку итд. Игра деци даје осећај слободe, могућности да граде односе са другима, да се поигравају са различитим предметима и играју на различите начине (нпр. дете слободно црта на папиру, имитира животиње, особе из своје околине, прска, сипа и просипа воду на различите начине, скакуће по барама, смишља приче и игре...). У игри са вршњацима деца уче да сарађују, развијају способности да размењују идеје, прихватају друге и буду прихваћена.

Читање књига са децом од првог дана значајно подстиче дечји развој

Читање са дететом развија топле, негујуће и блиске односе са родитељима/старатељима у којима се дете осећа сигурно и опуштено. Док „читају“ заједно, дете имитира звуке, препознаје слике и учи речи, развија говор. А што је најважније, читањем се успоставља веза између ствари које дете воли највише – родитељског гласа и слика из књиге. Читање такође подстиче бебу и мало дете да гледа, показује, додирује и одговара на питања, да замишља и развија креативност и маштовитост. То поспешује развој пажње и способности размишљања. Читање може помоћи и да се дете смири након активне игре, као и да се успостави ритуал читања пре него што оде на спавање. Читање је идеална заједничка активност родитеља/старатеља и детета јер се лако уклапа у свакодневне активности.

Границе које заједно дефинишу дете и одрасли стварају сигуран простор за истраживање реалности

Процес успостављања граница и правила понашања у породици почиње веома рано, већ од рођења, када се успоставља ритам исхране, спавања и будног стања, игре, интеракције и комуникације. Са одрастањем и развојем детета дефинишу се и нове границе, а деца и родитељи их изнова и изнова испитују. На пример, са 12 месеци дете прихвата руку када иде уз и низ степенице, али са 2 године дете може исказати жељу да самостално то обавља без помоћи одрасле особе. Видимо да су границе понашања и правила која се дефинишу у ствари извор сигурности за дете. Кад год их испитује и проверава, дете трага за границама дозвољеног, за потврдом да је граница баш ту и то му даје сигурност. Постављање граница треба да буде подршка развоју и учењу. Границе су у ствари

циљеви које дете и родитељ/старатељ заједно освајају у процесу одрастања и родитељског сазревања. Чести су примери родитеља који не постављајући границе детету у процесу васпитања - све им дозвољавају, покушавају да надокнаде несигурности у родитељској улози. Родитељи тиме не усмеравају дете, што доводи и до неадекватног родитељства. Дете коме је све дозвољено је занемарено као и оно коме је све усмерено да размењују идеје, прихватају друге и буду прихваћена. А родитељима је потребна подршка од стране породице, пријатеља, институција.

Темељи здравих навика и правилне исхране постављају се у најранијем узрасту Родитељи су узор својој деци

Још од дојења, преко заједничких породичних оброка, исхрана није само чин храњења и задовољења базичне потребе узимања хране. То је свакодневни ритуал који доноси снагу, здравље и уживање, то је прилика за интеракцију, за размену осећања и учење. Дете треба подржати да једе редовно (3 главна obroka и 2 до 3 ужине дневно), припремати разноврсне и здраве намирнице у атмосфери која ће обезбедити да се оброк доживи као задовољство. Укључивање детета од најранијег узраста у припрему хране доприноси већој самосталности детета, развијању нових вештина и знања, подстицању здравих стилова у исхрани и бољим породичним односима. Потребно је бити стрпљив и доследан са здравом исхраном. Зато искористите макар једном током дана прилику да припремате храну и једете заједно. Нека сваки оброк буде прилика за учење и љубав.

Деца уче током дневних рутина храњења, купања, пресвлачења, других свакодневних активности у кући и ван ње.

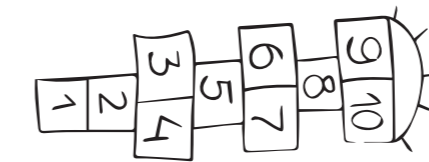

Деца уче на различите начине, а то је још једна од индивидуалних карактеристика о којој одрасли треба да воде рачуна. Брига о здрављу подразумева учење детета да се стара о личној хигијени и хигијени окружења, да буде физички активно и да време проводи у природи. Редовним превентивним прегледима педијатра и правовременом вакцинацијом смањује се ризик од разболевања детета, а праћењем раста и развоја детета на време ће се уочити могућа одступања и омогућити благовремено реаговање.

Развој динамичан, зато га треба пратити, рано препознати развојне ризике као и кашњења и реаговати на време

Деца уче од самог рођења. Када овлада кретањем (пузање, ходање), дете све активније истражује околину и има све више прилика за учење. За дете је то изазов и радост а за родитеље брига, јер морају да изнађу начине да подрже осамостаљивање детета, а да истовремено дете буде безбедно. С развојем језика, дете почиње да користи речи као симболе за предмете, односе и акције, чиме се процес учења још више убрзава, јер сада дете може да барата речима. Дете све више поставља питања у жељи да разуме појаве и односе међу њима. Одрасли не морају да знају све одговоре, али треба да подрже дете у радозналости и упуте га како да тражи одговоре. Дете треба подстицати да само решава све сложеније проблеме како расте и шири репертоар знања и вештина. Важно је да разумемо да постоје различити начини учења и да током одрастања дете развија различите способности и начине учења. Деца су опремљена свим потенцијалима за учење - што више сазнају она су самосталнија и безбеднија у свом окружењу.

Најбоље што родитељи могу да ураде је да прате развој свог детета, буду радознали и да траже информације. Изабрани педијатри и стручњаци у развојним саветовалиштима при домовима здравља могу да обезбеде релевантне информације, одговоре, и дају савете у вези с родитељским бригама. Уколико се кашњење препозна на време и подстакне дечји развој у првим годинама живота, чак 70 % деце досегнуће очекиване токове развоја. Деца са ризицима и тешкоћама у развоју највише напредују када подршку добијају у природном окружењу, у кругу породице, у вртићу са васпитачима, у вршњачкој групи. Свако дете може да учи, а деца уче тако што им родитељи и васпитачи омогућавају да учествују у свакодневним животним ситуацијама.

Вртић као оаза здравог одрастања

Квалитетни предшколски програми као подршка развоју потенцијала сваког детета

Истраживања показују да је узраст од рођења до шесте године најважнији за развој детета јер поставља темељ за даље учење. Дете у раном узрасту поседује богате потенцијале за учење, активно је, радознано, истрајно, отворено за учење и способно да комуницира, успоставља односе и разуме контекст у ком се налази. Укључивање деце у квалитетне програме предшколског васпитања и образовања додатно подржава учење у раном детињству и поставља основу за даљи успех у животу. То се посебно односи на учење деце из породица које немају довољно средстава и могућности да пруже адекватну подршку детету.

У пракси, квалитетни програми се развијају на основу упознавања и уважавања посебности, снага и потенцијала сваког детета, реализују се у просторима који су за децу инспиративни за учење и игру и подразумевају блиску сарадњу и укључивање родитеља.

Заједно са одраслима (родитељима и васпитачима) и својим вршњацима, деца се подржавају да се баве одређеним темама које су им смислене и изазовне за истраживање. Зато се у вртићу користе различити извори учења и подршке, различита места, ситуације, прилике (нпр. излети, посете институцијама, разговор са одраслима, игра са вршњацима, аудио-визуелни материјали) и негује се истраживачки однос према учењу, постављање питања, размишљање наглас, експериментисање. Деца се подстичу да користе говор у изражавању мисли и осећања, потреба и жеља. Подстиче се креативно

изражавање кроз цртање, сликање, моделовање, музику, плес, драматизацију, невербалну комуникацију... Деца се подстичу да разумеју природу и природне појаве кроз активности на отвореном и да изграђују проактивни однос према свету. Охрабрују се и подржавају да развију интересовање за културу, уметност, науку, да упознају свет и стекну припадност широј културној заједници и развијају заједништво.

Сва деца се укључују и негују се односи који доприносе или стварају осећање сигурности. Стварају се услови да деца буду срећна и да се осећају задовољно, остварено и прихваћено.

Значај игре и дружења са вршњацима

Вртић је место у коме се развија вршњачка заједница у којој деца од својих вршњака, али и од млађе и старије деце, уче како да деле, разумеју потребе других, уважавају туђе мишљење, испољавају своје потребе и жеље, контролишу властите импулсе, науче како функционише узајамна интеракција као што је давање и примање, чекање на ред и сл.

У вртићу се развијају пријатељства и добија емоционална подршка вршњака када се суочавају са тешкоћама. Вршњачка група је за дете и пуна изазова, јер поред тога што су вршњаци извор подршке, у њој постоје и други аспекти вршњачких односа као што су такмичење, конфликти, вођство у групи и сл. Суочавајући се са овим изазовима вршњачких односа, дете учи како да постане део заједнице вршњака - да прати, прихвата, уважава различитости, сарађује, усаглашава, поштује правила и сл.

Дете учи у сваком тренутку у свом животу кроз игру, планирано учење и свакодневне животне ситуације.

Дете у игри ужива, учи и радује се!

Полазак у вртић

Родитељи су први васпитачи и учитељи своје деце. Полазак у вртић је велики и важан догађај јер представља први искорак детета из породице. Вртић је такође и прва васпитно-образовна установа коју дете похађа. Честа дилема родитеља јесте када је право време за то. Приликом доношења одлуке о упису детета у вртић, треба имати у виду

да вртић није сервис за чување деце, већ прилика за децу да стекну нова искуства, знања и другаре. „Право време“ за полазак у вртић у ствари не постоји. Из перспективе детета, родитељи лако могу да препознају тај тренутак - када дете покаже интересовање за вршњаке и игру са њима. Нека деца врло рано, у другој години, покажу оваква интересовања, док код друге то дође мало касније. У многим ситуацијама, одлука о томе кад је „право“ време за полазак у вртић зависи од индивидуалних карактеристика детета и породичне организације.

За одрастање, учење и развој све деце, укључујући и децу из осетљивих група, посебно су важни подстицајно окружење и заједница вршњака у којој се, са свим различитостима и јединственостима, осећају прихваћеним, уваженим и равноправним.

Квалитетни предшколски програми и активности са вршњацима имају значајан утицај на каснија образовна постигнућа све деце. Ефекти су већи уколико деца похађају програме дуже од две године пре поласка у основну школу, па многе земље у свету, укључујући Србију стварају услове за што већи обухват и дуже похађање предшколског васпитања и образовања.

